

Martina Bittnerová

Zapomenuté osudy

Zapomenuté osudy

Martina Bittnerová

1. vydání

vydáno v únoru 2017 jako 46. publikace

vydal Pavel Kohout (www.kknihy.cz)

ISBN 978-80-7570-023-0 (epub)

ISBN 978-80-7570-024-7 (mobi)

ISBN 978-80-7570-025-4 (pdf)

*Život je rozdíl mezi turistikou a putováním.
Putování je posvátné místo.*

Aaen Jan Kratochvíl

autor fotografie: Petr Včelička

*Věnováno mému příteli Radovanovi, který
tragicky zemřel 17. listopadu 2016.*

Zapomenuté osudy

Karel Hynek Mácha

Vojtěch Náprstek

Bohdan Neureutter

Josef Ladislav Turnovský

Jakub Seifert

Jiří Karásek ze Lvovic

Stanislav Kostka Neumann

Viktor Dyk

Arthur Breisky

Doslov: F. X. Šalda

ÚVOD

Jedinec, který vynikal nad jiné svým vzděláním, rozhledem a společenským přínosem, se v devatenáctém století označoval slovem výtečník. A přesně takoví jsou muži, o nichž pojednává tato kniha, která je představuje jako bytosti z masa a kostí, ovlivňované různými okolními událostmi a nejvíce pak vlastní povahou. Všichni tito pánové se často dopouštěli bolestných chyb, čímž se nám běžným smrtelníkům přibližují.

A proto v leckterém vyprávění určitě najdeme otisk vlastních zkušeností a prožitků. Já sama jsem jich objevila bezpočet.

Kniha se mi, upřímně řečeno, nepsala vůbec snadno, ačkoliv základy tří příběhů jsem si připravila již zhruba před sedmi lety. Ležely v šuplíku nedopracované a čekaly, až na ně přijde řada. Celou dobu jsem bojovala s časem, trávila desítky hodin nad archivními dokumenty a studováním příslušné literatury. Potom jsem se obvykle cítila tak vyčerpaná, že jsem hledala tisíce důvodů, proč se vyhnout počítači. Každý den strávený nad rukopisem mě doslova stravoval.

Hned v počátcích jsem musela vymyslet, jak jednotlivé osudy uchopit, přiblížit je současnému čtenáři, zachovat potřebné reálie a zároveň se nezdevastovat prožíváním oněch cizích a na okamžik blízkých životních útrap.

Nakonec jsem ustoupila od původního výběru osobností. V důsledku selekce pak vypadlo pár slavných postav. Vynechala jsem třeba Jana Nerudu, protože by vydal na samostatný román, zmiňuji se o něm ostatně ve své první knize v souvislosti s Karolinou Světlou. Také jsem

záměrně zapoměla na Jaroslava Vrchlického. Původně jsem o něm totiž hodlala psát s důrazem na jeho vztah s Karlou Bezdíčkovou. Dopisy této paní jsem pečlivě prozkoumala a ve výsledku mě zcela odradily od prvotního záměru. Nicméně se o básníkovi zmiňuji v kapitole o biologickém otci jeho dvou dětí, Jakubu Seifertovi. Zaujal mě také japanolog a autor romantických knih Joe Hloucha, jenomže jsem nezvládla o něm dostatečně nastudovat všechna fakta, a totéž platí v případě novináře a spisovatele Karla Scheinpfluga. Navíc jeho archiv je k dispozici pouze na zvláštní povolení.

Klíč k výběru osobností zůstal přesto v principu neměnný. Řídím se tím, nakolik mě daný jedinec upoutá v dobrém či zlém. Musí ve mně vyvolat nějakou emoci. Přirovnala bych to k okamžiku zamilování, buď přeskochí jiskra, nebo nepřeskochí.

Dopřála jsem si tentokrát ale luxus napsat i o literátech blízkých mému srdci, konkrétně se jedná o Viktora Dyka a Stanislava Kostku Neumanna.

Úplně na okraj musím přiznat, že mě opětovně dostihly dvě zásadní slabosti – na lékaře a lidi od divadla. To jsou dva světy, které se mě podvědomě dotýkají. V předškolním věku jsem toužila po medicíně pod vlivem laskavé doktorky Plannerové a v osmnácti jsem se dostala do nejužšího výběru budoucích studentů oboru divadelní dramaturgie. Tyto zdánlivě nesourodé oblasti mě opustily profesně, ale nikoliv lidsky, neboť v ordinacích jsem vlivem chatrnějšího zdraví pobývala dosti často a divadla si mohu užívat alespoň jako nadšený divák.

Výsledné dílko, které se pohybuje na hranici literatury faktu a beletrie, nemá nic společného s náhodným kompilátem. Jednotlivé příběhy totiž na sebe částečně navazují, neboť řada z popisovaných mužů se znala a přátelila. Tito pionýři českého umění a vědy na sebe nepůsobili jen osobně, ale často i odkazem své práce.

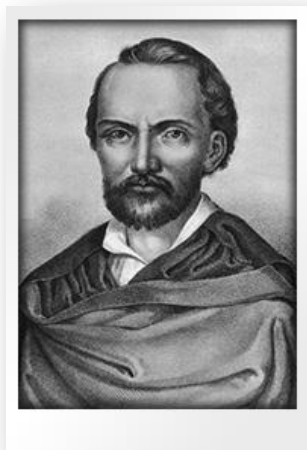
Lze považovat za naši velkou chybu, když se někdy snažíme tvářit, že z historie nás zajímá jen ta, která je bulvárně svěží a přítulná. V nedokonalém a chybuícím lidském pokolení se ale vše neustále

opakuje. A právě tuto pravdivou skutečnost se snažím sdělit v následujících řádcích.

Autorka

KAREL HYNEK MÁCHA

16. 11. 1810 – 6. 11. 1836

Když si Jakub Arbes, milovník záhad, odnášel domů dva lístečky s částečně zašifrovanými záznamy z Máchova deníku, pocítoval velké rozechvění. Zachumlaný v kabátě krácel zšeřelými pražskými ulicemi. Těšil se domů do tepla, a to ani netušil, jaké překvapení na něj téměř půl století po básníkově smrti čeká. Vyžadovalo to skutečně mravenčí úsilí a nezměrnou trpělivost, aby nakonec přišel na kloub básníkovu sdělení. Při luštění jeho tajných zápisků postupoval tak, že začal od samostatného písmena, tj. předložky, a pak pokračoval dále. Mácha některé

řádky psal odzadu dopředu a obráceně, a navíc německy. To, co Arbes nakonec objevil, ho mírně vyděsilo, a ihned si uvědomil, že by obsah těchto utajených částí mohl pěvce Máje v očích veřejnosti zbytečně skandalizovat. A dnešní doba mu dává za pravdu.

Arbes se proto po zbytek svého života vehementně zasazoval o to, aby o rozšifrovaných částech Máchova deníku věděla jen hrstka literárních vědců. Následující generace se tohoto přístupu také držely, tudíž necenzurované deníky kompletně vyšly v Čechách až po sametové revoluci. Více než stoletá záhada tím padla, přesto neutnula další spekulace, které se kolem Máchovy osobnosti neustále vynořují.

Básník sám tímto zveřejněním nejintimnějších záznamů získal u veřejnosti nálepku výstředníka. Někteří pokrytci dokonce považují zápisky typu: „Doma jsem ji svlíkal ze šatů, vyzvedl jí sukně a díval se na ni popředu, po straně i pozadu,“ za pornografii nejtvrďšího zrna. Mácha, pravda, neřešil skutečnost, zda se Lori Šomkové jejich intimní

styk líbí, a Lori mu často podléhala ze strachu - „... bála se však ustavičně, že budu mrzutý.“ Nicméně zmíněnou otázkou se netrápí ani řada mužů v současnosti. A proto, proč soudit zrovna Máchu, který žil jako každý druhý mladý muž?

Vždyť zřejmě i díky tomu nejednají hrdinové jeho slavného Máje mrtvolně, nýbrž se nechávají unášet svými pudy a emocemi. Bez autorových zkušeností a vnitřních dramát by tato básnická skladba možná zůstala pouhou romantickou veršovánkou se špatným koncem.

Intenzitu Máchovy poezie „není možno vysvětlovat intenzitou jeho sexuálního života,“ tvrdil kritik F. X. Šalda, ale i přes jeho odpor nelze intimní zápisky odpoutat od Máchovy tvorby. V tom se nemýlili surrealisté v čele s Bohuslavem Broukem, který vydání kompletních Máchových deníků hájil tvrzením, že Mácha neměl přirození obrostlé mechem. Brouk ani jeho přátelé s podobnými argumenty neuspěli a celá věc přinesla soudní dohru. Paradoxně v okamžiku, kdy Karel Janský úspěšně dokončil rozšířování všech inkriminovaných pasáží, čímž symbolicky završil Arbesovu práci.

Mácha v sobě nesl vedle obrovského talentu i vášeň, již promítl do svého díla. Všechny složky jeho tvorby, ať určené pro čtenáře, či pro něj samotného, utvářejí ucelený obrázek o jeho povaze a také jí bezesporu odpovídají. Básník se rád pohyboval v centru dění. Liboval si v určité teatralnosti, a protože se zároveň choval prakticky a progresivně, nenechával nic náhodě. Dokázal velmi dobře počítat a každý psycholog by o něm musel konstatovat, že náležel k jedincům výborně sociálně orientovaným. Pokud nám tedy zanechal své osobní záznamy, pravděpodobně počítal s tím, že jeho potomci zjistí, jaké sdělení se v nich skrývá. Přesto o sobě rozhodně neprozradil všechno. Naopak se snažil zůstat záhadnou a nepolapitelnou osobností, což se mu do značné míry podařilo, a zůstává to pak živnou půdou pro všechny vykladače jeho díla i předčasně završeného osudu.

Při rekonstrukci Máchova života lze vycházet z dochovaných pramenů, které dokládají, jak mnohdy zjednodušeně se na něj pohlíží. Na druhou stranu už samotný básníkův původ vyvolává nejednu otázku. Otcův rod pocházel z Krásné Hory nad Vltavou, odkud se Máchův

praděk kovář Matěj přestěhoval se synem Františkem do Měšetic, kde si najali formanskou hospodu. Tam také přišel na svět otec našeho básníka Antonín, jenž se později vyučil mlynářskému řemeslu. Několik let poté sloužil jako voják v napoleonských válkách, až se dostal do Prahy coby mlynářský tovaryš. Podle matričních záznamů se ve svém novém bydlišti nejprve oženil s Annou Danielovou, a až zhruba o dva roky později už s matkou slavného pěvce Máje.

S první manželkou Annou měl Antonín dceru Johanu, dá se předpokládat, že dítě i rodička zemřely buď při porodu, nebo během šestinedělí. V té době se jednalo o docela běžnou záležitost. Porodní báby musely být zhruba od druhé půle osmnáctého století úředně „zkoušené“, nicméně řada z nich pomáhala rodičkám, aniž by kdy absolvovala porodní kurz. Podle toho to pak vypadalo a dopadalo.

Antonín Mácha byl prý spíše uzavřený a mlčenlivý člověk, přesto si dokázal velice rychle najít novou nevěstu Marii Annu Kirchnerovou, dceru známého pražského varhaníka Josefa Kirchnera a jeho choti Marie Anny Werlové. Nový manželský pár Máchových spojovala údajně láska k literatuře a k historii a posléze dva synové. Ovšem Antonín si i s Marií prošel údobím ztráty dítěte, a to prvorozené dcery Anny Marie, která se nedožila ani měsíce života.

Básník Mácha měl tedy nejen mladšího bratra Michala, ale dvě starší sestry, jejichž osud a okolnosti narození zůstávají stále trochu zastřené.

Lori Šomková, Máchova nevěsta, vzpomínala později na básníkova otce s určitým pochopením. Považovala ho za laskavého člověka. S potenciální tchyní si do oka rozhodně nepadla. Dlužno dodat, že ta se chovala k Lori nehezky, prohlašovala o ní, že je „t'opka“, což znamená v podstatě slepice. Snad se paní Máchová cítila povýšeně nad dívkou z obyčejné rodiny. Snad si pořád připomínala, že Werlové byli šlechtického původu a vlastnili velkostatek? Alespoň to uvádí dostupné zdroje.

Syn Ignác se Máchovým narodil v době, kdy si ještě Antonín mohl říkat, že se jim nedaří úplně špatně. Bohužel následný státní bankrot postihl nejen jeho rodinu, ale všechny obyvatele rakouského císařství.

Budoucí básník vyrůstá v dosti skromných podmínkách, o to více rozvíjí svou představivost a zájem o okolní svět. Pravděpodobně mu rodiče vtoukají do hlavy, že hodnotový žebříček obsahuje více stupňů než jen pouhé peníze.

Otec chodívá z mlýna roztrpčený, protože se mu nedaří. A není divu, jeho zaměstnání přináší obvykle mnoho zdravotních problémů, jako zaprášení plic, nedoslýchavost, revma nebo úrazy. Ty se stávají častěji, než by si každý mlynář přál. A tak si Antonín na radu přátel obstará lékařské potvrzení, na jehož základě získá povolení provozovat krupařský krám. Rodina se proto usazuje na dnešním Karlově náměstí, které tehdy nepatřilo mezi nejvýstavnější lokality. Řezníci z masných krámů a stánků tu třeba s oblibou vršili odpadky na ulici, a proto se často pro nadbytek much a zápachu nedalo ani vystrčit nos z domu.

Paní Máchová musí pomáhat manželovi v krámě, za kterým stojí ještě kuchyň. Na přilehlém dvorku se nacházejí dvě komory, tu temnou, podlouhlou obývá budoucí básník s bratrem Michalem. Právě sem chodívají za Ignácem spolužáci a kamarádi; maminka, pokud může, připraví jim vždy nějakou dobrotu na zub. Ve vlídném okruhu přátel se u jídla debatuje, někdy zpívá a někdy zas hovoří o politice.

Ignácovi se podařilo totiž přesvědčit rodiče, aby ho dali na studia. Na řemeslo šel Michal, který byl trochu těžkopádnější, přesto bratrovi povahově hodně podobný.

Ignác zahájil svá školní léta na svatopetrské farní škole, odkud přestoupil na tzv. hlavní školu, aby se nakonec ocitl v lavicích novoměstského gymnázia.

Všechno to němčení se mu protíví, stejně jako výklad omezený na pouhé memorování. Když může, rád chodí, objevuje staré zahrady, louky a místa pro jiné obyčejná, tam všude hledá okouzlení, tam všude se snaží rozptýlit své chmury a stesk. Někdy utíká do přírody vybit svůj vztek. A také opakovaně o prázdninách navštěvuje tetu se strýcem v otcových rodných Měšeticích.

Psát začíná právě na gymnáziu, a samozřejmě německy. Čeština se mu líbí, připadá mu zvukomalebná, ale roky německé mluvnice se mu zadřely pod kůži. Česky se proto musí jako většina vrstevníků teprve pořádně naučit, aby se dokázal obratně vyjadřovat.

Během dvouletého filosofického studia, které mají tehdejší aspiranti vysokého učení de facto místo dnešní maturity, navštěvuje české přednášky profesora Josefa Jungmanna na staroměstském gymnáziu, později se tyto lekce češtiny odehrávají i v profesorově domácnosti.

Výsledek zájmu a zdokonalování se v českém jazyce se dostává poměrně záhy. V jednadvaceti letech Máchovi vychází první česká báseň s názvem „Svatý Ivan“. Zárodky mimořádného literárního talentu jsou z ní patrné, a proto ho nadšení přátelé povzbuzují k další činnosti.

Máchovo životní tempo té doby by se bez přehánění dalo označit za vražedné. Snad se řídil tím, co si sám poznamenal: „Životu není přítomnost žádná, lze jen říci bude a bylo, v životě žádná není přestávka.“

Přestávkami se skutečně nezabýval, naopak vyražel na dlouhé pochody, při nichž objevoval poutavá místa, a především hrady a hradní zříceniny, které si pro sebe i obratně maloval. Ve všem ho hnala touha po poznání.

Z dnešního pohledu by se dal považovat za zdatného turistu. Pěšky zdolával tisíce kilometrů. Nepotřeboval k tomu žádnou speciální výstroj, ani mnoho peněz. Vedla ho myšlenka, již svěřil bratrovi: „Není-li to lepší něco vidět, nežli sedět doma a přitom přece dosti zkusit a nevědět nic?“

Údiv tím budil u spolužáků, kteří vzpomínali, že kvečerů vyběhl za mimopražskými pamětihodnostmi, k ránu se vrátil domů, aby ho následně naprosto čilého zastihli na dopolední přednášce. Nicméně netoulal se vždycky sám. Bylo běžné, že se studenti o prázdninách vydávali na různé výlety, protože i oni zatoužili po tom spatřit na vlastní oči jiné, a někdy přímo exotické kraje. Stačili jim k tomu však vlastní nohy a malý uzlík s věcmi.

Mácha vedle těchto vyčerpávajících pochodů stíhal studovat práva, a především literárně růst. Fascinace přírodou, již se rád obklopoval, se odrážela v jeho tvorbě. Nestal se totiž nikdy výhradním básníkem městského ruchu, naopak se nechal unášet venkovským prostředím, do něhož jako by patřili pouze dramatičtí hrdinové a ne všední lidé se svými někdy až fádními osudy.

Na odlehlých místech hledal nové příběhy, a to když poslouchal v hospodě různé zkazky a legendy, které si nechal za žejdlík piva vyprávět. Každého upoutala jeho charismatická osobnost.

Dokázal zaujmout i dívky, ty k němu neodmyslitelně patřily. A v žádném případě si nemohl stěžovat na jejich nezájem, i přesto, že jeho výraznou tvář brázdila jizva pod pravým okem, pozůstatek zranění z dětství. Tenkrát pomáhal v kostele zvonit, na zvonu se v rozpustilosti zhoupl, spadl a rozsekl si tvář. Když by si sáhl do svědomí, musel by uznat, že v raných školních letech byl chlapcem temperamentním a neposedným, až ho někdy pan učitel musel krotit za pomoci tehdy obvyklých trestů. Nikdo mu ale nemohl upřít studijní nadání, a proto se úspěšně prokousal až na práva. Matka na něj byla pyšná, otec určitě také.

Období studentské bezstarostnosti dokázal vychutnávat plnými doušky, nepřežíval nijak mátožně, ale velmi intenzivně žil. Snad jen příliš často citově tápal, snad se zahleděl do krásných očí půvabného děvčete více, než by to tehdejšímu mladíkovi příslušelo. Možná měl jenom o trochu větší slabost pro krásu.

Lori pro něj logicky nezůstala jedinou milou, ač jí historie přisoudila pozici osudové ženy. Jenomže kdo by mohl po tomto uhrančivém muži požadovat, aby oddaně sloužil jednomu srdci? Ne, nemusel se žádné zaslíbit, mohl jenom milovat. Pár zmínek o dívkách utrousil i ve svém deníku. Během již legendární cesty do Itálie očaroval jakési dvě holčiny, které náhodou potkal. Kypré venkovanky musely vedle pražských slečinek vypadat jako reklama na železné zdraví, a proto kdo by na jeho místě odolal. Co se v oné noci dělo, věděl pouze on sám, stejně jen on znal význam strohé zmínky: „Holky na nás braly“. Podobných narážek se nachází v Máchově písemné pozůstalosti

bezpočet. Vedle přechodných známostí si ale protrpěl několik vážnějších vzplanutí, neboť i on si hledal rovnocennou partnerku.

Ve třicátých letech devatenáctého století se však toto přání plnilo se značnými obtížemi. Tehdejší zvyklosti dívky odsoudily k domácímu žaláři, tedy k plotně a starostem o rodinu, muži mohli naopak studovat a budovat si svou profesní dráhu.

I kdyby se některá statečná žena rozhodla studovat, školský systém to jednoduše neumožňoval. Navíc by určitě narazila na odpor u vlastního otce a pravděpodobně by tím snížila svou šanci na vdavky.

Při pohledu do minulosti zjistíme, že velké množství básníků potřebovalo milostný vztah, aby z něj mohlo lidsky a umělecky těžit. Nenaplněná láska pro ně sloužila jako vděčná inspirace, unavená paní z kuchyně inspirovala výrazně méně.

První Máchovou múzou se stala zřejmě herečka Filipina Roscherová, v českém prostředí uváděna jako Rošrová. V té době byla angažována ve Stavovském divadle, kde Mácha občas vystupoval, a díky tomu se tu seznámil nejen s ní, ale i s Tylem. Básník se nechal strhnout okouzující osobností mladinké dívky, jíž Tyl nazval „nadanou začátečnicí“, ale dosti „prkennou“. Mácha s jeho názorem nesouhlasil a krásné herečce věnoval báseň. Tato platonická láska skončila dříve, než Filipina odešla hrát do Štýrského Hradce a do Vídně. Navíc vzhledem k atraktivnímu zevnějšku měla určitě podstatně více ctitelů než jednoho chudého studenta. Po jejích půvabech však Mácha dlouho nesmutnil. Když totiž po čase poznal Márinku Štichovou, dceru konopišťského fořta z myslivny Želetínka, zatočil se s ním svět. Zdánlivě obyčejná venkovská dívka vynikala nad své vrstevnice v mnoha ohledech. Libovala si v četbě knih a kromě bystrého ducha se pyšnila oslnivým půvabem.

Mácha se s ní seznamuje díky prosté okolnosti, spolužák Václav Mach ho pozve v létě ke svým rodičům do Benešova. V té době se ve městě konalo posvícení, v rámci něhož mělo proběhnout představení veselohry Čech a Němec z pera dramatika Jana Nepomuka Štěpánka. Posvícení znamenalo významnou událost, kvůli které přicházeli lidé

z širokého okolí. Tento svátek narušoval šed' běžných dní a představoval nejen příležitost se dobře najíst, ale i dobře se pobavit.

Mácha se tu společensky vyznamenává. Z Prahy totiž nedorazí očekávaná předmluva hry, a proto ochotně sepíše a přednese publiku místo ní vlastenecký proslov. Poté se převtělí do úlohy studenta Javorníka a sehraje spolu s místními divadelníky zmíněnou veselohru.

Zná ji stejně, jako celý chudičkový český repertoár, téměř nazpaměť ze svých vystoupení ve Stavovském divadle. Později se angažuje v Kajetánském divadle spolu s Tylem a dalšími ochotnickými nadšenci.

Na improvizovaném benešovském jevišti zdárně Máchovi sekunduje Mária v úloze Kačenky. V průběhu představení a snad i po něm přeskochí mezi nimi pověstná jiskra a jsou polapeni osidly lásky. Zteplému Máchovi ještě chvílku trvá, než si to uvědomí, ale večer už ví, že žádnou jinou dívku nechce.

V Benešově se dočká velkých ovací publika, což dokládá vzpomínka již řečeného přítele Václava: „Pochvala byla mu hlučná... Bylo všechno radostně opojeno, zvláště děvčata a paničky...“

Třeba se do něj tehdy některá z nich zamilovala. On měl ale oči jen pro Mária, kterou určitě alespoň na chvílku upoutal.

Druhý den ráno ho kamarádi lákají na procházku, on však bez rozmýšlení spěchá za Mária. Srdce se mu může přímo rozskočit touhou.

Slečna ho k sobě napevno přiváže a další ho nezajímají. Společné vyhlídky ale nemají nijak růžové. Oba ví, že se Máchova vrátí do Prahy, čímž se od Mária odloučí, a možná navždy, i když si to v daném okamžiku ani nepřipouští. Z domova ji zahrnuje cituplnými dopisy a verši, v nichž ji na dálku utvrzuje o své přetrvávající náklonnosti. Plamen touhy v něm stále žhne a nevyhasíná. Při psaní Pomněnek zasázavských, které publikuje v časopise Krok, myslí jenom na ni. Ale myslí ona na něj? Asi trochu méně intenzivně, neboť jejich vztah záhy ztroskotává.

Márinka zřejmě začne brát aférku se zblázněným básníkem spíše z praktické stránky a převládne v ní lhostejnost.

Máchovi tím zabije sen o velké naplněné lásce. Pro něj a z jeho pohledu to hůř dopadnout nemohlo. Najednou se cítí osamělý a prázdný. Tak obrovské zklamání ještě zažije několikrát.

Márinčin další osud ukazuje na nekonvenčnost její povahy. Nejprve porodí dvě nemanželské děti a pak se provdá za o deset let mladšího továrního mistra, ačkoliv si podle tehdejšího zvyku ženy braly naopak muže průměrně o deset až patnáct let starší. Bohužel i tato Máchova osudová žena umírá předčasně na dobovou metlu lidstva zvanou souchotiny.

Básník v Máriaince poznal rys u něžného pohlaví tehdy ne zrovna vídaný, totiž ženskou inteligenci naplněnou zájmem o český jazyk a kulturu. V tomto ohledu mohl považovat setkání s Máriainkou za zásadní předěl ve svém životě. Její obraz zjevně hledal i v dalších partnerkách, bohužel ani Lori jeho touhu po intelektuálně rovnocenném vztahu nenaplnila a naplnit nemohla.

Možná byl jen citově přelétavý typ, navíc vybavený žárlivostí a vášnivostí, který od žen očekával zázraky. Ty ale nikdo nevyčaruje, natož obyčejná mladá dívka. Mácha nějak neuměl pochopit proč. Neúnavně pátral po dokonalosti ducha a těla, což v lidské podobě neexistuje. Nahrazovala mu to alespoň částečně příroda, ale sám věděl, že tu prázdnotu, již zřetelně vnímal, nemůže ničím nahradit.

Ať ho to sžírá jakkoliv, ztráty vášnivé čtenářky ze Želetínky nelituje přehnaně dlouho. Jeho průzkum po terénu zvaném žena nekončí, na to disponuje až moc divokou povahou. Je příliš mladý na to, aby úplně rezignoval na lásku.

Na tanečních hodinách mistra Antonína Zachystala ho zaujme jiná pohledná dáma. Pro nás a navěky zůstane její jméno nejspíše utajeno. Básník asi považoval za nežádoucí, aby její inkognito prozradil. Máchův přítel Karel Sabina prý věděl, o koho se konkrétně jednalo. Ovšem jméno si ponechal pro sebe. Každopádně se nám dochovala

v podobě dopisu neznámé dívky, kde se jí Mácha vyznává: „Tu Vy jste mi vzešla co denice žžoucí nad tmavými valy mořskými, a první záře prodrala se mou temnou, pustou, bezživotnou nocí.“ Jenomže aby situace nebyla tak jednoduchá, tento dopis údajně mohl adresovat ještě Márince.

Samozřejmě si onu neznámou krasavici vysadil na pomyslný piedestal a vzhlížel k ní jako k Bohyni: „Ve Vás zočil jsem vidinu svou v tělesné skutečnosti.“

Ona přitom jedla, spala a dýchala jako všichni smrtelníci. Byla příliš opravdová na to, aby se usadila v jeho mysli natrvalo. Bohyně časem z výšin spadla a zhrzený citel ji shledal tuze obyčejnou a následně si zakázal i poslední vzpomínku na ni.

Bloudil dál ve snaze zhmotnit své představy o ideálu. Přitom si sám jasně uvědomoval, že jej nalézt nedokáže: „... největší trápení ducha mého, že hledám to, o čem vím, že to není...“ Na okolní ženský svět se neuměl podívat reálnými očima. Do tohoto vnitřního zmatku přišla slečna Eleonora Šomková, které se říkalo Lori. Všiml si jí po jedné divadelní zkoušce Kajetánského divadla. Vystupoval tu pod pseudonymem Milihaj a přátelil se s kolegou Tylem. V té době se měli ještě docela rádi, vážili si jeden druhého a vzájemná shoda převažovala zřejmě nad roztržkami.

Lori se pro změnu družila s Tylovou partnerkou Magdalenou Forchheimovou, zkušenější ženou a dobrou herečkou. Tyl Lori právě na doporučení své Magdaleny přijal do divadla pro obor naivních dívek.

Lori bohužel nedosáhla žádných hereckých úspěchů, protože její kariéra skončila dříve, než začala.

Stačilo totiž, aby Mácha po jedné zkoušce v kavárně v Celetné ulici prohlásil k ní poté, co jí a Magdaleně obsluha přinesla čokoládu: „Pijte, panno, pijte, to vás pěkně zahřeje,“ a milá Lori se cítila naprosto ztracená. Démonický mladík s uhrančivým pohledem si ji získal a vystavěl si v ní svůj tradičně nedosažitelný ideál. Ideál, jehož otec, vojenský invalida, lepil doma krabičky, aby se vůbec uživil. Ideál, který

nemluvil a nepsal česky a nějaké vlastenectví se ho nedotýkalo. Jak se tím vším vzdaloval Mářince.

Přesto si v Lori od počátku vymaloval všechny vlastnosti a schopnosti, které od ní očekával, a dívce přitom chyběly. Vyjma sličné tvářičky neoplývala ničím, co by zasluhovalo větší pozornost.

I literární kritik Arne Novák nad ní ex post vyřkl jednoznačný ortel, v němž ji odsoudil coby povrchní a koketní Nanynku. Všichni další kolem Lori tiše našlapují s vědomím, že kvůli své povaze a nedostatečnému vzdělání nemohla být Máchovi rovnocennou partnerkou. Přesto ho dokázala něčím uhranout, okouzlit. Prostě se stalo a Mácha dlouho vůbec nevnímal skutečnost.

Lori měla jednu devízu, a to nesmírně poddajnou povahu, s níž trpělivě snášela záchvaty jeho žárlivosti a zloby. Druhá by to na jejím místě nevydržela. Říká se – blahoslavení chudí duchem - ale nikdo snad po slečně Šomkové nemohl požadovat intelektuální výkony.

A co si přitom všem zkusila. Právě o ní pojednávají inkriminované pasáže Máchových soukromých deníkových záznamů, z nichž jednoznačně vyplývá, že se prohřešila proti dobrému vychování, když přistoupila na intimní poměr s člověkem, který ji očividně deptal. Zpronevěřila se tím nejen dobové morálce, ale i svému křesťanskému smýšlení. Tak silná musela být její láska, nebo spíše ponížení?

Mácha si vytvářel ve svých protějšcích snivý obraz nedosažitelné dokonalosti, a když odhalil nemožnost jeho naplnění, ovládl ho pocit zrady. Prahla po ideálu a měl schopnost si ho v ženách sám vytvářet, vytvářet jeho iluzi a o to více se trýznil poté, co prozřel. Mylně se domníval, že ho dotyčná sprostě podvedla, a přitom podváděl sám sebe. Ta křivda v něm ale vězela hodně hluboko.

K dramatu svého života asi potřeboval krajně dramatický vztah. Významnou měrou se na jeho vytváření sám podílel.

Mácha vybočoval po všech stránkách. Pozornost budil už samotným zjevem. Chodil ve vysokých botách a světle šedivém plášti s červenou podšívkou. Ten mu ušil kolega herec Jan Kaška. Poznali se

v Kajetánském divadle a Mácha, na tohoto původním povoláním krejčího, hleděl od počátku spatra. Když ale zjistil, jaký talent v něm dřímá, ocenil jeho schopnosti a pánové se smířili. Na důkaz tohoto nově vzniklého přátelství mu Kaška vyhotovil onen pro básníka typický svrchník.

Mácha ovšem nehrál jen divadlo, ale rovněž hezky maloval, zpíval a hrál na kytaru. V umělecké oblasti na něm sudičky rozhodně nešetřily. V ostatních oblastech mu však trochu ubraly, a snad proto se svému okolí občas jevil podivínským. Možná se jednalo o určitou slupku, pod kterou se záměrně schovával.

Karel Sabina, Máchův přítel a jeho první životopisec, o básníkově povaze říká: „Bylť stejně ohnivý v dobrém i zlém, přitom ale zvyklý dobré stránky své skrývati, aniž se ví, zda z pýchy aneb za jinou příčinou, kdykoliv ho mysl jeho k vykonání něčeho dobrého hnala, činil to jako nucením, ano naopak u všelijakých nezpůsobech patrnou horlivost a takto zdánlivou zlobu a nevlídnost projevoval.“

V žádném případě nebyl ale Mácha ve svém jádru zlý či krutý člověk. Vystavěl si jen ochranný val, aby nikdo nemohl proniknout do jeho v zásadě křehkého poetického nitra.

Právě od Máchy pochází dnes často používaný výrok, že jedinec se může cítit sám i uprostřed davu. A Mácha se tak často cítil, přestože se nevyhýbal světským radostem, ty s gustem rád vyhledával.

Lori mu v jeho rozletu nepřekážela a ani nesměla. Divadlo jí zakázal, ač sám hrál pochopitelně dál, čímž dokazuje, že nepatřil mezi plaché individualisty. Naopak náležel mezi jedince, jež potřebují strhnout pozornost na sebe. Kvůli tomu se učil nové role, i když velkým talentem zrovna neoplýval. Dobová kritika sice pochválila jeho mluvu a charismatický zjev, ale vytkla mu špatnou hereckou techniku. Divadlu sloužil z pouhého nadšení, proto se tím netrápil. Zřejmě nikdy neměl ambice stát se hercem z povolání.

Divadlo znamenalo pro všechny zúčastněné příležitost ke společenskému setkávání. Večery po představeních proto herci trávili

v hostincích a kavárnách, kde se Mácha dobře a hlučně bavil, pokud mu tedy na to jeho finanční možnosti stačily.

Oblíbené přísloví praví: „Někdo má rád holky, jiný zase vdolky.“ On měl rád obojí. Ačkoliv jsou zápisy o jeho radovánkách dosti strohé, většinou nezapomíná podotknout, co vše ochutnal nebo jak skvěle se bavil: „Hejřil jsem množství peněz a zdraví v letošním nesmírném masopustě.“

Někdy vyrážel na poznávací výlety s celou kumpaní, která se rozhodně nedržela zkrátka: „V Tuchoměřicích jsme vypili na posnidanou dvě veliké sladovnické konve piva.“

V zápiscích z cesty do Itálie uvádí, že se třeba občerstvoval jitrnicemi, kyselým mlékem, sýrem, čerstvými švestkami či štikou. Velké oblíbě se tehdy těšily vydatné polévky, které často nahrazovaly pro nás běžné hlavní jídlo, a Mácha se jim nevyhýbal, tudíž si pochvaluje třeba hutný vývar s masem. K večeři se ale musel spokojit s bramborami s cibulkou, aby si ráno dopřál víno. Skladba jídelníčku odpovídá tehdejšímu zvyklostem a tomu, že se básník nebránil žádným požitkům. Z uvedených řádků občas vyvstává postesknutí nad vysokými cenami pokrmů. Pro studentskou chudou kapsu byl každý výdaj navíc nepříjemný.

Zážitky z cest ho těší a naplňují, ale vztah k poslušné Lori ho přestává uspokojovat. I když se k této lásce tolik upínal, plíživě spěje k obrovskému rozčarování: „Já Vás vroucně miloval, a běda mně, že Vás ještě miluju.“ City v něm postupně ochládají, nejbližšímu příteli Eduardu Hindlovi se svěřuje: „Právě mne moje holka políbila, mně běží žíly mráz, ale usmívaje se tisknu ji k srdci.“

Poslední etapa jejich vztahu má spíše jen sexuální podtext, Lori už nemiluje, váže ho k ní vlastně pouhý zvyk.

V těchto rozjitřených chvílích sahá po peru a skládá Máj. Za jiných okolností by Lori pravděpodobně nahradila jiná éterická múza, v níž by si zase vybudoval obraz bohyně, jenomže teď to nejde. Lori totiž čeká jeho dítě a jedna nesnáze se začíná kupit nad druhou.

Máj vydává vlastním nákladem, kvůli čemuž se zadluží. Postupně skládá dohromady potřebnou částku a vypůjčuje si rovněž od věrného přítele Hindla. Umí si totiž dobře spočítat míru rizika. Možná by si nakladatele našel, ale nehodlá mít s nimi nic společného: „Já jsem ho vydal sám na své outraty, nechtěje v žádné spolkování s kněhkupci vejíti.“ Zřejmě tím naráží na skutečnost, že ani v tehdejší době nebyly podmínky pro autory ideální. Řada knihkupců působila zároveň v nakladatelské oblasti a tím do určité míry ovládala trh.

Mácha přitom původně zamýšlel publikovat román Cikáni, dokonce si našel nakladatele, avšak cenzura to neschválila. Od Máje si proto hodně sliboval: „Já bych přeci rád poprvé nějak hlučněji vystoupil,“ a neponechal nic náhodě. Z těch důvodů požádal Hindla, racionálního a nemúzického člověka, aby mu sdělil svůj názor na rukopis budoucí nejslavnější básnické skladby. Mácha chtěl Májem oslovit co nejširší čtenářskou obec. Bohužel tento záměr, jak už se stává, se úplně nezdařil.

Romantická báseň, do níž vkládal velké naděje, se dočkala negativní kritiky téměř od všech posuzovatelů. Mácha tyto názory pečlivě pročítal, a dokonce i živě komentoval: „P. Tomíček posuzoval můj Máj, mne nazval rymotepcem, mou báseň škvárou a mnohem horší věci, a já – ani jsem se nezasmál, ani nerozhněval, četl jsem to všecko, jako by mně neznámý byl mně neznámou napsal i posuzoval báseň.“ Navzdory tomuto prohlášení ho to muselo dozajista vnitřně zasáhnout a sebrat naději na to, aby se jeho jméno více prosadilo.

Nemohl ani v nejmenším tušit, že svým dílem předběhl dobu, která stále vězela v obrozeneckých rýmovačkách a od každého literárního příspěvku očekávala především vlastenecký náboj. Máj nepochopili ani ti, s nimiž se Mácha osobně znal a v jejichž pozitivní úsudek tolik věřil. Bohužel to se v dějinách umění stává častěji, než bychom si přáli.

Máchu trápily ještě ke všemu jiné a poněkud nemúzické starosti. Sužovala ho povinnost získat obživu pro sebe, Lori a jejich dítě.

Poslední fáze jeho života už působí proto nevesele, je prodchnutá obavami a smutkem. Mladík, který dosud užíval nabízených radostí, má

na čele hlubokou vrásku. Předčasně ukončuje práva, aby se mohl zachovat čestně a postarat se nejen o svou družku, ale i o společného potomka. Kdyby ve studiu pokračoval, dosáhl by poměrně brzy na titul doktora práv. Jenomže vše se složitě zamotalo a už to nelze vyřešit jinak.

V tomto období se ve své korespondenci opakovaně zmiňuje o tom, že Lori mu porodí syna, na něhož se těší. Bojí se ale podmínek, do jakých dítě přijde.

Ani jeho rodiče nevyskají nadšením. Vždyť pro vzdělaného synka by se hodila jiná nevěsta, snad s trochu lepším zázemím? Jestli se snaží mít Máchův otec pro nebohou Lori trochu pochopení, jeho žena se nepokouší své opovržení ani zastírat.

Kdyby si alespoň mohl básník říct, že svou družku skutečně miluje. Bohužel ani to dávno neplatí. Vše se odehrává v režimu obyčejné lidské povinnosti a slušnosti.

Ovšem kdo tenkrát uzavíral sňatek z pravé lásky? Většina novomanželů se před svatbou téměř nezná. A tak, ačkoliv Máchovo rozhodnutí oženit se s Lori působí na první pohled tragicky, nijak nevybočuje z průměru.

Máchovy dopisy ale odhalují totální destrukci partnerství. Příliš mladý pár zápasí o zbytky vzájemné úcty a porozumění. On týrá z osobního zoufalství, ona to snáší se skloněnou hlavou. A přitom se trápí oba, ale cesta ze začarovaného kruhu ven už je zatarasená.

Lori má naštěstí silné a zdravé jádro a nakonec paradoxně přežije ženicha i syna, který nestihne oslavit ani první narozeniny. Třináct let po básnickově smrti se Lori provdá za policejního úředníka Františka Sieha, který byl podle slov starého pana Šomka Máchovi fyzicky podobný. S budoucím manželem se seznámila za zvláštních okolností, kdy s ním, coby úřední osobou, řešila nepřístojné chování svého bratra k otci. Už dávno totiž nebydlí u Máchových, nýbrž se svými nejbližšími.

Sňatkem se Lori stává nejen vdanou paní, ale zřejmě zanechává své živnosti, kdy provozovala nitřařský krám. Její manželství zůstalo bezdětné, přesto s chotěm žila poměrně spokojeně. Služební povinnosti je nakonec odvedly až do Krakova a do Lvova, kde se především Lori stýskalo po domově. A proto se sama po šestnácti letech strávených v odloučení vrací do Prahy ke své sestře Antonii Boubínové. Spolu s ní se těší z uměleckých úspěchů její dcery, a tedy své neteře, herečky Marie Bittnerové. V Lořině případě proto platí, že konec dobrý, všechno dobré.

Avšak u Máchy toto rčení aplikovat nelze, neboť poslední tři osudné měsíce jeho neradostného osudu vypovídají o osobní tragédii, kterou si do značné míry způsobil sám vlastní lehkomyšlností. Měl se vystríhat intimních kontaktů s Lori, měl se s ní rozejít a najít si jiné děvče, s nímž by mohl sdílet alespoň částečně své zájmy.

Místo všeho ale přivedl za svobodna partnerku do jiného stavu, což nebylo nic, čím by se mohl pochlubit. A přestože řada lidí v té době nedostala svolení k sňatku, a bydlela proto se svými druhy a družkami takzvaně na hromádce, Mácha se ničím podobným utěšovat nemohl. U něj se jednalo o jiný případ, případ člověka, který se doslova odklonil od dobové morálky. A výrok, že by si i kurvu vzal, jen kdyby ho měla ráda, dokresluje obtížnost této situace, z níž hledal možnosti úniku.

Zachránil ho až přítel Trojan zprostředkováním zaměstnání u litoměřického justiciára Durase. Básník s velkou úlevou tuto práci přijímá, i když kvůli ní opouští své přátele a dosavadní domov. Rodiče a v podstatě všichni, co ho znají, se ho snaží od tohoto záměru odradit. Nedá si ho ale vymluvit. Může se totiž konečně ztratit z pozornosti pražské veřejnosti.

V novém bydlišti se uvede jako řádně ženatý muž a všem včetně svého chleboďárce tvrdí, že si sem brzy přivede svou manželku s dítětem. Lže jim, lže sobě, zřejmě se za svou situaci trochu stydí.

V dopisech rozdává Lori pokyny, přidává k nim různé rozkazy a zákazy. Každá rodička si zaslouží klidné těhotenství, nešťastná Lori na to zjevně nemá nárok a tak porodí Ludvíka, od narození slabého

a nemocného. Mácha je oba nechá přestěhovat ke svým rodičům, u nichž se Lori necítí vůbec vítaná. Vlastně se těší, až odejde za Máchou, snad ne kvůli své lásce, ale protože k němu patří. Svou skromnou výbavu posílá do Litoměřic lodí a chvěje se strachy, protože ji její milý zahrnuje mnohými výhružkami: „Obelžeš-li mne, až přijdu do Prahy, jen jedním slovem, tak jakože si přeji, aby Ludvík žil, přísahám Ti, že mne ztratíš na věky věkův.“

Drsná slova odrážejí Máchovu vnitřní nejistotu, znervózňuje ho, že neví, co se děje v Praze. Snaží se pilně pracovat, ale často mívá kapsy prázdné a nic k jídlu. Stýská si, bývá nevrlý a zachmuřený. A přitom všem si namlouvá, že až přijede Lori s dítětem, obrátí se vše k lepšímu.

Jenomže přivést si ji může jedině jako manželku, a proto musí na dálku zorganizovat svatbu. Do čehož zapojí i bratra Michala, který musí u faráře při ohláškách předstírat, že je budoucí ženich. Bohužel díky Lořině pravdomluvnosti, kdy se zalekne, aby ji nakonec neprovdali za švagra, se Michalova pravá identita prozradí. Básníka, jehož bratr o události spraví, tato okolnost přivede téměř k nepřičetnosti. Michal se pokouší Lori omlouvat, ale marně.

Události dostávají rychlý spád. Mácha si stěžuje na určité zdravotní problémy střevního charakteru, které léčí poněkud babským způsobem. Nechá si od své bytné paní Lorenzové vařit vinnou polévku. Tento medicínský skvost doporučuje ještě v roce 1905 Anuše Kejřová v Úspěšné kuchařce v oddílu věnovaném kuchyni pro nemocné a rekonvalescenty: „Do hrnku dáme 15 lžic bílého neb červeného mělnického vína, 5 lžic vody a 1-2 lžice cukru. Zvlášť v hrnečku rozkverláme 2 žloutky a lžici vody se špetkou mouky. Když se víno vaří, nalijeme je na žloutky, které stále kverláme, až polévka zahoustne.“

Musela to být neuvěřitelná dobrota, po jejíž konzumaci asi většinu pacientů dobrý žaludek opustil navždy. Vinná kúra ani Máchovi příliš neprospěla a do této zdravotní nepohody přichází osudný požár v Litoměřicích: „... to byl ale oheň, jedenáct stodol, samé obilí, najednou hořely, a vítr do toho foukal až hrůza, takovou jasnost a horkost jsem jak živ neviděl...“